

Князєв Ю. В. – слідчий слідчого відділу
Житомирського ВП УНП в Житомирській
області

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА В УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ, НАСЛІДКИ ТА ШЛЯХИ ДЕТІНІЗАЦІЇ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

На сучасному етапі пильна увага економістів прикута до тіньової економіки, оскільки вона зачіпає життєво важливі інтереси всього суспільства. Тіньовий сектор економіки має специфічні, властиві лише йому соціально-економічні риси. Він є важливим елементом економічної системи, який поширюється в усіх сферах національної економіки та призводить до непоправних втрат для державного бюджету і економіки держави загалом.

Тіньова економіка в Україні серйозною перешкодою для розвитку конкурентоспроможності країни, зростання соціальних стандартів життя населення та євроінтеграції. Розв'язання цих проблем постало викликом для українського суспільства після політичних змін в країні, які відбулися упродовж 2013–2014 років.

Економічні реалії сьогодення засвідчують поширення обсягів тіньового сектору економіки України за межі допустимих. За попередніми розрахунками Мінекономрозвитку, у січні-вересні 2016 р. рівень тіньової економіки становив 35 % від офіційного ВВП, що на 5 % менше за показники відповідного періоду 2015 року [1]. Така ситуація потребує активізації теоретичних і практичних досліджень сутності процесу тіннізації економіки, обмеження її негативних, упровадження важелів прямого та опосередкованого впливу на обсяги тіньової економіки України, а також забезпечення теоретичних надбань для формування загальнонаціональної концепції детінізації економіки.

Необхідно визначити основні чинники тіннізації економіки України, до яких належать:

- високий рівень корупції (130 місце із 168 країн світу);
- низька ефективність функціонування органів судової системи;
- відсутність чіткої державної програми з протидії організованій злочинності;

- неефективне державне регулювання економіки;
- неефективне адміністрування податків, що підтверджують рейтингові оцінки цієї сфери;
- проблеми ринку праці та зростання рівня безробіття;
- недосконалість бюджетної системи, низький контроль за використанням бюджетних коштів;
- низька ефективність держави щодо забезпечення інституційних основ розвитку конкурентоспроможної економіки;
- непередбачуваність змін у податковому законодавстві, що не дає змогу суб'єктам господарювання вибудовувати стратегію розвитку, сумісну з державною податковою політикою, та спричиняє збільшення кількості помилок економічних суб'єктів під час нарахування та сплати податків і зборів.

На жаль, недостатність державних зусиль щодо подолання тінізації економіки також зумовлює негативні наслідки для розвитку держави загалом. Таким чином, відбувається викривлення принципів громадянського суспільства, формування негативного іміджу країни серед міжнародної спільноти, перешкоджання налагодженню торговельно-економічних відносин між вітчизняними та іноземними партнерами тощо. Це потребує активних дій держави, зокрема здійснення конкретних заходів щодо детінізації економіки. Серед них ключовими є:

- легалізація капіталів некримінального походження, передусім спрямованих в інноваційну сферу й інші суспільно значущі сектори;
- запровадження податкових стимулів до інвестування коштів в інноваційний сектор юридичними особами, які пропонується надавати за фактичними результатами діяльності;
- звуження фінансової бази тіньового господарювання шляхом зниження рівня оподаткування фізичних осіб на величину документально підтверджених коштів, витрачених на розвиток людського капіталу (освіта, підвищення кваліфікації тощо);
- реальне і радикальне спрощення погоджувальних і дозвільних процедур щодо здійснення підприємницької діяльності, особливо в інноваційній сфері;

- упровадження наявних теоретичних розробок з виявлення напівлегальних фінансово-промислових угруповань та ліквідації виявлених схем і легалізації капіталу;

- обов’язкове обґрунтування джерел походження грошових коштів під час купівлі товарів, вартість яких перевищує певну заздалегідь визначену суму (житло, земельна ділянка, транспортний засіб тощо);

- розроблення комплексної методичної бази визначення обсягів та протидії кримінальній і тіньовій активності;

- активізація участі в міжнародній системі протидії та легалізації економічної діяльності на різних рівнях міжнародного співробітництва.

Оскільки тіньовий капітал у процесі функціонування тісно пов’язаний з владними структурами, то розірвати цей зв’язок є головним завданням обмеження тіньової діяльності. Саме в цій площині боротьби з корупцією і організованою злочинністю має бути зорієнтована основна діяльність правоохоронних органів. Необхідно посилити довіру до влади шляхом ефективного захисту населення від різного роду фінансових шахрайств, надійного захисту його заощаджень, капіталів і самого інституту приватної власності.

Отже, результативність процесу детінізації економіки залежить від спроможності держави створити безпечні, сприятливі умови, що надасть можливість суб’єктам господарювання нарощувати економічну та інвестиційну активність в легальній економіці, функціонуючи з дотриманням принципу підтримки добросовісної економічної конкуренції на ринку.

Список використаних джерел

1. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні/2016/ [Електронний ресурс] // Департамент економічної стратегії та макроекономічного прогнозування Мінекономрозвитку : [сайт]. – Режим доступу: www.me.gov.ua. – Назва з екрана.